

जैन समाजात प्रचंड खपाचे व लोकप्रिय मासिक

जैन जागृति

(Since 1969)

www.jainjagruti.in

६२ ऋतुराज सोसायटी, पुणे-सातारा रोड, भापकर पेट्रोल पंपा
समोर, सिटी प्राईडच्या पुढची लेन, पुणे ४११०३७.

मो. : ८२६२०५६४८०, ✆ : ०२० - २४२९५५८३

मोबाईल : संजय ९८२२०८६९९७, सुनंदा ९४२३५६२९९१

संपादक व प्रकाशक : संजय के. चोरडिया

सहसंपादक : सौ. सुनंदा एस. चोरडिया

❖ संस्थापक ❖

स्व. श्री. कांतीलालजी चोरडिया

❖ वर्ष ५३ वे ❖ अंक ११ वा ❖ जुलै २०२२ ❖ वीर संवत २५४८ ❖ विक्रम संवत २०७८

या अंकात	पान नं.	पान नं.
● महावीरांचे विचार तत्त्वज्ञ आणि विचारवंत		* श्री प्रसन्नचंद्र राजऋषि ४८
म्हणून इतर समाजा समोर मांडण्याची गरज	१५	* श्री त्रिपृष्ठ वासुदेव ४९
● सुहाना - प्रीवण मसालेवालेचे संस्थापक		● मोक्ष मार्ग के २१ कदम : गुरु भक्ती ३ ५९
श्री हुकुमीचंदजी चोरडिया यांचे निधन	१९	● नवकार गणेश तीर्थ - बदनापूर, जालना ६४
● महावीर की रोटी - सांकला परिवार	२०	● हास्य जागृति ६५
● चातुर्मास - जीवन ज्योति जागृति का पर्व	२१	● धन्यता महसूस करें ६६
● सभ्भाषण के सामान्य सूत्र	२३	● हरिभाई देसाई विद्याधाम ६७
● कव्हर तपशील	२४	● सुक्ति से मुक्ति : गुरु ६८
● अरिहंत जागृति मंच, पुणे	३१	● साधन सिर्फ साधन है ६९
● विश्व शांती के लिए जैन तत्त्वज्ञान का महत्त्व	३२	● व्यक्त व्हा - स्वस्थ रहा ७१
● "मास्टर ऑफ बिझनेस" सन्मान, पुणे	३५	● रंगबिरंगी
● मातंग वंश आणि जैन परंपरा	३७	* रंग खूबरसूरती के ७३
● सुर्यदत्ता ग्रुप, पुणे - अॅवार्ड	३९	* रंग लघुकथा के ७४
● अंतिम महागाथा		● नामको हॉस्पिटल, नाशिक ७५
४० : अनेकांत सर्वांगीण दृष्टि	४३	● श्री. ललित गांधी - निवड ७६
● जिन शासन के चमकते हिरे		● नामको विश्वस्त मंडळ, नाशिक ७७
* श्री सुकोशल मुनि	४७	● जैन श्वेतांबर स्था. श्री. संघ, नाशिक ७७

● जयंती जैनम साधना तीर्थ, भिवरी	८३	● स्काय ब्रिज गृह प्रकल्प, अहमदनगर	८९
● कु. देशना नहार, पुणे	८३	● गांधी गुरुजी प्रतिष्ठान, मुंबई	८९
● वीरालयम जैन अहिंसा तीर्थ, पुणे	८४	● श्री. कांतीलालजी चोरडिया, आळंदी	९१
● श्री. अमृतजी गुंदेचा - निवड	८४	● श्री जैन सकल संघ, नियमावली	९४
● कॅम्प एज्युकेशन सोसायटी, पुणे	८५	● श्री आनंद पार्श्व गुरुकुल - अहमदनगर	९६
● भारतीय जैन संघटना, पुणे	८७	● चि. आनंद ललवाणी, पुणे - Ph.D.	९७
● श्री. संतोष बोरा, पुणे - पुरस्कार	८७	● विविध धार्मिक, सामाजिक बातम्या	
● महावीर इंटरनॅशनल, अहमदनगर	८८		

जैन जागृति मासिकाचे वर्गणी दर ❖ एका वर्षात तीन मोठ्या अंकासहित

पंचवार्षिक	रु. २२००	त्रिवार्षिक	रु. १३५०	वार्षिक	रु. ५००
------------	----------	-------------	----------	---------	---------

या अंकाची किंमत ५० रुपये.

● www.jainjagruti.in

● www.facebook.com/jainjagrutimagazine

सुसंस्कार व सदाचाराचा पुरस्कार करणाऱ्या 'जैन जागृति' मासिकाचे वर्गणीदार व्हा !

- वीतराग वाणी, आचार्य, साधू, साध्वी यांचे लेख, धार्मिक, सामाजिक व शैक्षणिक लेख, धार्मिक कथा, बोधकथा, ऐतिहासिक पुरुषांचे जीवन चरित्र, तीर्थक्षेत्र परिचय, समाज प्रबोधन लेखमाला, दीपावली पूजन विधी व मुहूर्त, आरोग्य व गृहोपयोगी लेख, विविध बातम्या इ. साहित्य जैन जागृति प्रकाशित केले जाते.
- आपण स्वतः जैन जागृतिचे ग्राहक बना व आपले नातेवाईक, मित्र, व्यापारी बंधू इत्यादींना वर्गणीदार नसतील तर त्यांना वर्गणीदार होण्यास सांगा. ● 'जैन जागृति' मासिकाची वर्गणी भरून इतरांना भेट पाठवा.

जैन जागृति वर्गणी व जाहिरात - रोख/Google Pay, M. 9822086997/AT PAR चेक/पुणे चेकने/
RTGS / Jain Jagruti Website इत्यादी द्वारा पाठवावी

BANK ACCOUNT DETAILS - A/C Name : JAIN JAGRUTI

Bank : STATE BANK OF INDIA

Branch : Market Yard, Pune 37.

Current A/c No. : 10521020146

IFS Code : SBIN0006117

'जैन जागृति' हे मासिक मालक, मुद्रक व प्रकाशक एस. के. चोरडिया यांनी प्रकाश ऑफसेट, शॉप नं. १२-१३, पर्वती टॉवर्स, पुणे - ४११००९ येथे छापून ६२ बी, ऋतुराज सोसायटी, पुणे-सातारा रोड, पुणे - ४११०३७ येथे प्रसिध्द केले. संपादक - एस. के. चोरडिया

"Jain Jagruti" monthly magazine is owned, printed & published by S. K. Chordia, Printed at Prakash Offset, Shop No. 12-13, Parvati Towers, Pune 411009. Published at 62-B, Ruturaj Society, Pune - Satara Road, Pune - 411 037. Editor - S. K. Chordia

टिप : या अंकात प्रसिध्द झालेल्या मताशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. जैन जागृति संबंधित कोणत्याही कायदेशीर कारवाईसाठी पुणे न्यायलय क्षेत्र ग्राह्य धरले जाईल.

टिप : जैन जागृति अंकात प्रकाशित लेख, बातम्या, जाहिरातीचे सर्वाधिकार सुरक्षित आहेत.

महावीरांचे विचार तत्वज्ञ आणि विचारवंत म्हणून इतर समाजासमोर मांडण्याची गरज

लेखक : संकेत मुनोत, पुणे मो. : ८०८७४४६३४६

महावीर कुठल्याही देवी-देवतेचा अवतार नव्हते ना महावीरांनी कधी कुठल्या चमत्कार वा अंधश्रद्धांचे समर्थन केले, उलट महावीरांनी त्या काळात चालत असलेल्या चुकीच्या प्रथा जसे यज्ञातील पशुबळी, स्त्रियांचे शोषण, ज्ञानावर एकाच वर्गाची मक्तेदारी इ. गोष्टींना विरोध करून समतेचा संदेश दिला. मनुष्य जन्माने नव्हे कर्माने मोठा होतो हे स्वतःच्या संयमित जीवनातून दाखवून दिले.

जैन धर्म हा हिंदू किंवा कुठल्याही धर्माची शाखा नसून प्राचीन आणि स्वतंत्र धर्म आहे, महावीर हे जैन धर्माचे संस्थापक नसून २४ वे तीर्थंकर होते.

भ. महावीरांनी जगाला नेमके काय दिले? या विषयावर काही जैन मित्र मैत्रीणीशी संवाद झाला असता, महावीरांचे विचार आपल्याच धर्मातील अनेक लोकांना नीट माहीत नसल्याचे पाहून आश्चर्य वाटले, भ. महावीरांबद्दल नेमकी काय माहीत आहे? असे विचारल्यावर कुणी म्हणे ते विषारी सर्प चावल्यावर विचलित झाले नाही उलट पायातुन दूध आले तर कोणी म्हणे, त्यांच्या कानात खिळे ठोकले तरी ते शांत राहिले, राजमहाल सोडला त्यांनी, त्रिशला मातांना त्यांच्या जन्माच्या वेळी १४ स्वप्ने पडली इ. उपसर्ग आणि असच काही काही पण मूळ संदेश काय, त्यांच्या विचारांची जगाला नेमकी देणगी काय यावर कोणीच बोलेना? अनेकांतवाद, सर्वोदय हे शब्दच बहुतेकांना नीट माहीत नव्हते.

फक्त अश्या कथापुरते मर्यादित ठेवून आपण महावीरांचे विचार फक्त आपल्या समाजापुरते धर्मा पुरते संकुचित करून ठेवतोय का? एक तत्वज्ञ म्हणून महावीरांचे विचार आपण अधिक पुढे आणायला हवे आणि व्यापक करायला हवेत.

महावीर किंवा कुठल्याही जैन तीर्थकरांच्या हातात कुठले शस्त्र नाही, कुठली मौल्यवान आभूषणे नाहीत त्यांच्याजवळ गेल्यावर शांततेचा व प्रसन्नतेचा अनुभव येतो.

महावीरांनी कधी ही कुणाला कसला शाप दिला ना कुठल्या चमत्काराचे वरदान दिले.

आज अनेक ठिकाणी द्वेष, हिंसा, मत्सर, घृणा वाढत असतांना भ. महावीरांच्या विचारांची तीव्र गरज वाटत आहे.

महावीरांचा जन्म झाला तेव्हा काळ असा होता की सगळीकडे कर्मकांडाचे स्तोम माजले होते, मुक्या जीवांना यज्ञात बळी चढवले जात होते, स्त्री फक्त भोगवस्तू होती, पददलित आणि दुर्बलांना छळले जात होते. निवडक लोक विद्वत्तेची मक्तेदारी सांगत सामान्य जनांचे शोषण करत होते. सामान्य जणांना ज्ञान घेण्याचा वा देण्याचा अधिकार नव्हता.

महावीरांनी अशा काळात त्या सर्व पीडितांना दुर्बलांना बळ दिले शिवाय शोषण करणाऱ्यांचा अहंगंड दूर केला. त्याकाळी विद्वान संस्कृत भाषा बोलत जी सामान्यजनांना समजत नसे पण महावीरांनी सामान्य जनांशी अर्धमागधी या बोलीभाषेतून संवाद साधला, जसा ज्ञानेश्वरांनी मराठी भाषेतून साधला.

कुठलाही धर्म म्हटले चिकित्सा करायची नाही किंवा प्रश्न विचारायचे नाही, जो कोणी प्रश्न विचारेल तो धर्मद्रोही असे मानले जाते. आज तर बहुतेक देशात सरकारला प्रश्न विचारणाऱ्यांनाही देशद्रोही ठरवले जाते.पण भ. महावीर या उलट सांगतात. ते ईश्वरवादी किंवा वेद प्रामाण्यवादी सिद्धांत मांडण्याऐवजी बुद्धीप्रामाण्यवादी सिद्धांत मांडतात.

‘पण्णा समीख्खए धम्मं’ अर्थात धर्माची प्रज्ञेने

समीक्षा करा असे भ. महावीर म्हणतात.त्यांनी माणसा-माणसातील वर्णावरून, लिंगावरून होणारी विषमता नाकारली. त्यांच्या सोबत श्रमण श्रमणी आणि श्रावक श्रविकांमध्ये राजापासून रंकापर्यंत, म्हाताऱ्यापासून लहानापर्यंत, पुरुष- स्त्रिया हे सर्व एकत्र होते त्यांच्यात कुठलाही भेदभाव केला जात नव्हता.

त्यांची आपल्याला रोजच्या जीवनात, समाजात नाते-संबंधात वावरतांना उपयोगी पडणारी तत्वे पाहूया

लोकशाहीचा पाया- अनेकांतवाद :

एखाद्या गोष्टीचा सर्वांगीण विचार म्हणजे अनेकांतवाद. परस्परांच्या मतांचा आदर करणे त्यात अभिप्रेत आहे.

आपल्यातील अनेक जण एखाद्या व्यक्तीबद्दल, महापुरुषाबद्दल, विचाराबद्दल पूर्वग्रहदूषित दृष्टिकोन ठेऊन जगत असतात.

म्हणजे माझ्या एखाद्या जवळच्याने सांगितलंय, परंपरेत आलंय, या-या पुस्तकात वा ग्रंथात आलय, घरातील कुणी जवळच्याने सांगितलंय म्हणजे हे असेच असेल ती जवळपास वावरणारी व्यक्ती असे-असे चुकीचेच असेल किंवा असे असे बरोबरच असेल अस मानून आपण मोकळे होतो.

पण बहुतेक वेळा सत्य ते नसते सत्य त्यापलीकडे असते. प्रत्यक्ष डोळ्यांनी पाहिल्यावर आणि सर्व बाजू समजून घेतल्यावरच आपण मत बनवायला हवे.

अनेकांतवाद-अंत म्हणजे शेवट. एकान्त म्हणजे एकच शेवट. अनेकांतवाद म्हणजे अनेक शेवट. म्हणजेच कुठल्याही गोष्टीबाबत एकाच बाजूचे मत न बनविणे..

अनेक व्यक्तीबद्दल आपण असे पूर्वग्रहदूषित मत बनवून चालतो त्यांच्याशी कधी प्रत्यक्ष संवाद साधत नाही आणि गैरसमज वाढत जातात.या अनेकांतवादाच्या मार्गाने आपण नातेसंबंध, समाज, देश आणि जग अधिक जवळ आणून ते अधिक समृद्ध करू शकतो.

सोशल मीडिया चा वापर करतांना ही हे तत्व आपण अमलात आणले तर अनेक धोके टळू शकतात, काही ही फॉरवर्ड केल्यामुळे आजपर्यंत अनेक लोकांच्या झुंडीकडून हत्या झाल्या त्या टाळता येणे शक्य होते.

अपरिग्रह :

जेवढी गरज आहे तेवढाच संचय करायला हवा आपण अनेक वेळा गरजेपेक्षा अधिक संचय करतो.

आत्ताच्या काळाच्या हिशोबाने सांगायचे तर माझ्या मते तुम्ही तुमच्या कुटुंबाची सर्व जबाबदाऱ्या व्यवस्थित पाडू शकाल एवढा संचय पुरेसा आहे.पण आपण चार पिढ्यासाठी साठवून ठेवत बसतो.

अचौर्य-चोरी न करणे

दुसऱ्याच्या मालकीच्या वस्तूवर स्वतःचा हक्क सांगणे किंवा ती लुबाडणे ही एक प्रकारची चोरी च आहे.

चुका आणि क्षमा

क्षमा मागणे, क्षमा करणे ही वीराची लक्षणे आहेत भ्याडाची नव्हे.

चुकीबद्दल क्षमा मागीतल्याने वा क्षमा केल्याने कोणी छोटा वा मोठा होत नाही.

चुका मान्य करण्यात आपला अहंकार आडवा येतो. एखादा आपल्या चुका मान्य करित असेल तर आपण त्याला प्रोत्साहन देण्याऐवजी एकतर त्याला वेड्यात काढतो किंवा मग त्याच्या सदीच्छेचा आपल्या स्वार्थासाठी कसा उपयोग करून घेता येईल आणि त्यालाच तू क्षमा मागतोस म्हणजे तूच कसा गुन्हेगार असा शिक्षा मारण्यात तरबेज असतो.

अहिंसा

अहिंसा भ्याडपणाचे नव्हे तर शूरपणाचे लक्षण आहे. समोरचा माझ्यावर हल्ला करत असताना मी समोरच्यावर प्रतिहल्ला ही करणार नाही, पळूनही जाणार नाही, समोरच्या बद्दल वैरभावही मनात आणणार नाही आणि अन्यायही सहन करणार नाही असे महात्मा गांधी म्हणत. शारीरिक अहिंसेपेक्षाही भावनिक अहिंसा अधिक महत्वाची आहे. म्हणजे

दुसऱ्यांना केवळ शारीरिकच नव्हे तर मानसिक पीडा होणार नाही याची काळजी घेतली पाहिजे. माझ्या बोलण्यातून किंवा कृतीतून इतरांना काही त्रास होत असेल तर त्याची जाणीव होणे आणि मनाला वेदनाही होणे हे आपण योग्य मार्गावर असल्याचे लक्षण आहे असे मी मानतो.

द्वेष- कुणाबद्दल ही मनात द्वेष ठेवू नये.

सध्याच्या संदर्भात सांगायचे तर कोणी विरोधक असेल, कोणाशी वाद झाला असेल वा काही मतभेद असतील तर स्वतःला चांगलं दाखवण्यासाठी सहानुभूती मिळवण्यासाठी लगेच दुसऱ्याच्याबद्दल वाईट पसरवले जाते, द्वेष केला जातो जे समाजासाठी घातक आहे. लबाडी करून तात्पुरते असे करण्यात आपल्याला यश मिळत असले तरी आपल्या या कर्माचे फळ आपल्याला इथेच भोगावे लागते हे आपण विसरून जातो. त्यामुळे द्वेषाला दूर ठेवले पाहिजे

मैत्रीभाव

मिति मे सव्व भू भूएसु

वैरं मज्झनम् केणवि।।

म्हणजेच सर्व प्राण्यांशी माझी मैत्री

राहो वैर कोणाशी न रहो ।।

म्हणजे तो फक्त प्राणीच नव्हे तर मनुष्यही तो कोणीही असो कोणत्याही जातीचा, वा कोणत्याही धर्माचा, वयाचा, लिंगाचा, वर्गाचा असो त्याच्याप्रति मैत्रीभाव ठेवायची आज गरज आहे. वेगवेगळ्या जाती व धर्मावरून आपल्या देशात तेढ निर्माण होत असतांना या विचारांचे अनुकरण करणे महत्वाचे आहे.

हिंसेने आणि द्वेषाने प्रश्न सुटत नसतात तर वाढत असतात हे आज जगानेही मान्य केले आहे. कल्पना करा की समजा काही देशांनी युद्ध करायचे ठरवले तर एकमेकांवर बॉम्ब टाकता टाकता जग काही मिनिटांत संपू शकते. त्यामुळे जगापुढे अहिंसा हाच एकमेव पर्याय आहे.

भ. महावीर आणि बुद्ध गेल्यावर हजारो वर्षांनी जेव्हा या अहिंसेची खिल्ली उडवली जाऊ लागली तेव्हा

महात्मा गांधींनी अहिंसक चळवळीच्या माध्यमातून जगभर राज्य गाजवणाऱ्या ब्रिटिशांविरुद्ध पूर्ण देश एकत्र करून स्वातंत्र्य मिळवून दाखवले. मंडेला, मलाला, मार्टिन ल्युथर किंग यांच्यासारख्या जगभरातील अनेक लोकांनी तो मार्ग स्वीकारून जगात बदल करून दाखवला त्यामुळेच तर जगतिक कीर्तीचा वैज्ञानिक अल्बर्ट आईनस्टाइन ही म्हणाला की महात्मा गांधींचे अहिंसक विचारच या जगाला उध्वस्त होण्यापासून वाचवू शकतील.

जगात अनेक धर्म, पंथ स्थापन झाले. काही टिकले काही लयाला गेले. बहुतांशी धर्माच्या संस्थापकांनी आम्ही देव आहोत किंवा प्रेषित आहोत म्हणून सांगितलं. त्यांची वचन, धर्मग्रंथ प्रमाण मानले गेले.

मात्र महावीर आणि गौतम बुद्ध यांनी ना स्वतःला देव घोषित केले ना प्रेषित म्हणवून घेतले.

समोर आलेली गोष्ट तर्काच्या, विवेकाच्या, बुद्धीच्या कसोटीवर घासून घ्या, मी सांगतो म्हणून नव्हे तर तुम्हाला समजली आणि पटली तरच स्विकारा अस म्हणणारे बुद्ध आणि महावीर म्हणूनच आपले वाटतात.

माणसांना झापडबंद न होता प्रश्न विचारायला प्रवृत्त करणारे आपले वाटतात ते यासाठी.

प्रश्न विचारणारी माणस विचार करतात, अशी विचार करणारी माणस जोवर जगात आहेत तोवर महावीर आणि बुद्ध आहेत

तर शेवटी एवढेच म्हणून की महावीर जन्म कल्याणक निमित्त आपण ज्या ठिक ठिकाणी मिरवणूक काढतो, फ्लेक्स लावतो व अनेक गोष्टी करतो त्या चांगल्याच गोष्टी आहेत पण त्यापेक्षा अधिक गरज आहे ती त्यांचे विचार आचरणात आणायची, संप्रदायवाद, पंथवाद इ. मतभेद बाजूला ठेवून मानव म्हणून एकत्र येण्याची

तर चला अहिंसा, प्रेम आणि नम्रतेने जग जिंकूया, आपले नाते संबंध, समाज, देश, जग या अनुषंगाने अधिक बळकट करूया. ●

कच्छर तपशील - जुलै २०२२

- ❖ **“मास्टर ऑफ बिझनेस” सन्मान, पुणे**
दि पूना मर्चंट्स चेंबरचे अध्यक्ष श्री. राजेंद्रजी बांठिया यांच्या संकल्पनेतून तयार झालेल्या व्यापाराचे विद्यापीठ गौरवग्रंथाचे प्रकाशन शरदजी पवार यांच्या हस्ते झाले. यावेळी शरदजी पवार यांच्या हस्ते ‘मास्टर ऑफ बिझनेस’ने विद्याधर अनास्कर, विठ्ठलशेट मणियार, डॉ. बाबा आढाव, एस. के. जैन, सुनीलजी पवार, अॅड. अभयजी छाजेड, राजेशजी शहा, विजयजी भंडारी, कृष्णकुमारजी गोयल, श्यामजी अगरवाल, बंकटलालजी रुणवाल, विलासजी भुजबळ, वालचंदजी संचेती, पोपटलालजी ओस्तवाल, राजेशजी फुलफगर, मोहनजी ओसवाल, राजेंद्रजी गुगळे, दीपकजी बोरा, अजितजी सेठिया, प्रवीणजी चोरबोले, राजेशजी सांकला, रायकुमारजी नहार, राजकुमारजी चोरडिया, प्रकाशशेट पारख, राजेंद्रजी बोरा, हर्षकुमारजी बंब, बाळासाहेबजी कोयाळीकर, कन्हैयालालजी गुजराथी, राजेंद्रजी चांडक, सतीशजी गुप्ता, दिलीपभाई मेहता यांना सन्मानित करण्यात आले. यावेळी प्रसिध्द उद्योजक संजयजी घोडावत, दि पूना मर्चंट्स चेंबरचे अध्यक्ष राजेंद्रजी बांठिया आणि इतर मान्यवर उपस्थित होते. (बातमी पान नं. ३५)

- ❖ **चि. आनंद ललवाणी – Ph.D.**
पुणे येथील श्री. विकास आणि सौ. संगीता ललवाणी यांचे सुपुत्र चि. आनंद ललवाणी यांना नुकतेच अमेरिकेतील स्टॅनफोर्ड विद्यापीठा कडून पीएच.डी.ने सन्मानित करण्यात आले.
(बातमी पान नं. १७)
- ❖ **नवकार गणेश तीर्थ – बदनापूर, जालना**
नवकार गणेश तीर्थ, बदनापूर, जालना येथे नवकार आराधिका पूज्य श्री प्रतिभाश्रीजी म.सा. यांच्या संकल्पनेने श्रमण श्रमणी निलयम व नेचर क्युअर आरोग्यधाम निर्माण झाले आहे. याचे उद्घाटन माणिकचंद उद्योग समुहचे चेअरमन श्री. प्रकाशजी व सौ. दिनाजी धारिवाल यांच्या हस्ते झाले. सोबत केंद्रीय रेल्वे राज्यमंत्री श्री. रावसाहेब दानवे, आरोग्यमंत्री श्री. राजेशजी टोपे, श्री. नितीनजी बेदमुथा, श्री. सुभाषजी ललवाणी इ. मान्यवर
(बातमी पान नं. ६४)
- ❖ **जयती जैनम साधना तीर्थ – भिवरी**
जयती जैनम साधना तीर्थ, भिवरी येथे महासती डॉ. मंजुश्रीजी म.सा. यांची ७८ वी जन्मजयंती व जयती जैनम साधना तीर्थचे अध्यक्षपदी श्री. राजेंद्रजी कांतीलालजी मुनोत यांची निवड व वर्धमानायतन चॅरिटी ट्रस्टच्या अध्यक्षपदी श्री. ललितजी कांतीलालजी शिंगवी यांची निवड झाली. त्यांचा शपथविधी संपन्न झाला
(बातमी पान नं. ८३)
- ❖ **अरिहंत जागृती मंच, पुणे**
अरिहंत जागृती मंच, पुणे तर्फे दरवर्षी भगवान महावीर जन्मकल्याणक निमित्त निबंध स्पर्धा आयोजित करण्यात येते. स्पर्धेचे हे पाचवे वर्ष असून ‘विश्वशांती के लिए जैन तत्त्वज्ञान का महत्व’ हा विषय निबंधासाठी देण्यात आला होता. या स्पर्धेतील विजेत्यांना पुरस्कार प्रदान करण्याचा

- समारंभ दि. ५ जून २०२२ रोजी महावीर प्रतिष्ठान पुणे येथे पार पडला.
(बातमी पान नं. ३१)
- ❖ **सूर्यदत्ता ग्रुप – एशियन युके एक्सलन्स अवॉर्ड**
पुणे : प्राध्यापक डॉ. संजयजी बी. चोरडिया, संस्थापक आणि अध्यक्ष, सूर्यदत्ता ग्रुप ऑफ इन्स्टिट्यूट यांना प्रतिष्ठित एशियन युके एक्सलन्स अवॉर्ड २०२२ ने सन्मानित करण्यात आले. लंडन ब्रिटनमधील लंडन पार्लमेंट हाऊस ऑफ कॉमन येथे हा पुरस्कार प्रदान करण्यात आला.
(बातमी पान नं. ३९)
- ❖ **कॅम्प एज्युकेशन सोसायटी, पुणे**
कॅम्प एज्युकेशन सोसायटीच्या रास्ता पेठ येथील राजा धनराज गिरजी शैक्षणिक संकुलामध्ये 'डॉ. सायरस पुनावाला इंग्रजी माध्यम शाळा (CBSE बोर्ड)' शाळेचे उद्घाटन १५ जून २०२२ रोजी संस्थेचे कार्याध्यक्ष श्री. वालचंदजी संचेती यांच्या शुभहस्ते व कार्यकारी मंडळाच्या उपस्थितीत करण्यात आले आहे.
(बातमी पान नं. ८५)
- ❖ **महावीर की रोटी – सांकला परिवार, पुणे**
पुणे : उद्योगपती नौपतलालजी सांकला यांनी ज्या ठिकाणी पुण्यातून आपला व्यवसाय सुरु केला, त्याच ठिकाणी निर्जरा ग्रुपच्या पुढाकाराने सांकला परिवाराच्या वतीने महावीर की रोटी (फक्त १० रुपयात जेवण) हा समाज उपयोगी उपक्रम सुरु करण्यात आला आहे. याचे उद्घाटन आदर्श माता प्रमिलाबाई सांकला यांच्या हस्ते करण्यात आले.
(बातमी पान नं. २०)
- ❖ **स्कायब्रिज गृह प्रकल्प – अहमदनगर**
नगर : बुरुडगाव रोडवरील स्कायब्रिज या आलिशान व मनं जोडणाऱ्या गृहप्रकल्पाचे काम प्रगतीपथावर आहे. या गृहप्रकल्पात हक्काचे घर साकार करण्यासाठी आता वित्तीय संस्थाही सेवेसाठी सज्ज झाल्या आहेत. एचडीएफसी होम लोन तर्फे स्कायब्रिज येथेच गृहकर्जाची संपूर्ण माहिती व प्रोसेसिंगची व्यवस्था करण्यात आली आहे. यावेळी स्कायब्रिजचे मुकेशजी छाजेड, बिझनेस डेव्हलपमेंट मॅनेजर रजतजी वैरागडे, एरिया सेल्स मॅनेजर राहुलजी आव्हाड आदी उपस्थित होते.
(बातमी पान नं. ८९)
- ❖ **नामको हॉस्पिटल, नाशिक**
नाशिक – हृदयविकाराच्या रुग्णांसाठी आपत्कालीन परिस्थितीत जीवनदायी ठरू शकणाऱ्या ३० लाख रुपयांच्या कार्डियाक अॅम्ब्युलन्सचे गुरुवारी १६ जून रोजी मोठ्या दिमाखात लोकार्पण झाले. शहरातील कोटक महिंद्रा बँकेच्या वतीने नामको हॉस्पिटलला ही अॅम्ब्युलन्स हस्तांतरित करण्यात आली. पेठरोड वरील नामको हॉस्पिटलच्या प्रांगणात झालेल्या या सोहळ्या प्रसंगी कोटक महिंद्रा बँकेच्या अॅग्री बिझनेस ग्रुपचे वरिष्ठ कार्यकारी उपाध्यक्ष कन्नन संधानम, कार्यकारी उपाध्यक्ष निरवजी पारेख, नामको चॅरिटेबल ट्रस्टचे अध्यक्ष सोहनलालजी भंडारी, सेक्रेटरी शशिकांतजी पारख, विश्वस्त चंद्रकांतजी पारख, महेशजी लोढा आदी उपस्थित होते. (बातमी पान नं. ७५)
- ❖ **श्री. संतोषजी बोरा, पुणे – पुरस्कार**
पुणे जिल्हा रिटेल व्यापारी संघातर्फे 'उत्कृष्ट व्यापारी पुरस्कार' संतोष रक्षाबंधनचे संचालक श्री. संतोषजी बोरा यांना देण्यात आला. सदर पुरस्कार वितरणाचा कार्यक्रम आण्णाभाऊ साठे सभागृहात कैटचे राष्ट्रीय महामंत्री प्रवीणजी खंडेलवाल यांच्या उपस्थितीत पार पडला. ग्राहक पेठेचे कार्यकारी संचालक सूर्यकांतजी पाठक यांच्या हस्ते पुरस्कार वितरण करण्यात आले.
(बातमी पान नं. ८७)

अरिहंत जागृती मंच द्वारा आयोजित निबंध स्पर्धा – प्रथम पुरस्कार निबंध विश्व शांति के लिए जैन तत्त्वज्ञान का महत्त्व

लेखक : सर्वज्ञ राकेश जैन, जयपूर, राजस्थान

पक्षपातो नमे वीरे, न द्वेषे कपिलादिषु ।

युक्ति मद्रचन यस्य, तस्य कार्यः परिग्रहे ॥

अशांति की सिद्धि :

आज विश्व के मानचित्र पर सबसे बड़ी समस्या है – बढ़ता मानसिक तनाव और अशांति (अवसाद) यह एक ऐसी समस्या है जिसके सामने आधुनिकता और विकास के हमारे तर्क बेमानी लगने लगे हैं। इतना पैसा, समृद्धि, विकास आखिर किस काम का यदि हम सुख और शांति की नींद भी न ले सके मनुष्य का यह विकास नहीं च्हास ही माना जाएगा कि सारे संसाधन होते हुए भी असहाय और अशांत है। विकास न हमें सोने के लिए मखमल के गद्दे तो दिए लेकिन वह नींद छीन ली जो चटाई पर भी सुकून से आती थी। विकास में अशांति को नकारा नहीं जा सकता लेकिन जीवन के सुख, शांति से भी समझौता नहीं किया जा सकता। ऐसे द्वंद्वात्मक माहौल में हमें कोई ऐसा समाधान निकालना होगा जिससे इन दोनों का संतुलन बना रहे, यह संतुलन हमें एकमात्र जैन तत्त्वज्ञान के माध्यम से ही प्राप्त हो सकता है। देखते हैं कैसे...

जैन तत्त्वज्ञान से शांति की सिद्धि

अनेकांत का सिद्धांत :

यह सिद्धांत है कि विरोध भी वस्तु के स्वभाव में है। यह दार्शनिक सिद्धांत यदि व्यवहारिक व्याख्या सहित समझ लिया जाए तो मनुष्य विरोध को स्वीकार कर पाएगा और जीवन में शांति और मानसिक संतुलन नहीं खोएगा। उनका एकांगी दृष्टिकोण उन्हें इसलिए अवसाद की ओर धकेल देता है क्योंकि वह घटना या परिस्थिति के दूसरे पक्ष की तरफ देख ही नहीं

पाते हैं, भगवान ने वस्तु का स्वरूप अनंत धर्मात्मक बताया है। दो विरोधी दिखने वाले धर्मों का एक ही द्रव्य में एक साथ सहावस्थान होना तो वस्तु का अनेकांतात्मक स्वभाव है इसीलिए मेरा दृष्टिकोण जो है ठीक उससे विपरीत दृष्टिकोण या विचार दूसरे के हो सकते हैं यह स्वीकारोक्ति ही व्यक्ति को आधे से अधिक तनाव से मुक्त कर देती है और वह सुखी हो जाता है। फल स्वरूप वह अवसाद अशांति से ग्रसित नहीं होता।

अहिंसा का सिद्धांत :

अहिंसा का सिद्धांत प्रत्येक की पृष्ठभूमि में रहता ही है। हिंसा करने से पहले व्यक्ति का मन, विचार, भाव आदि स्वयं हिंसक हो जाता है, लगातार हिंसा की विचारधारा होने से मनुष्य तनाव में रहता है। दूसरों को दुखी करने वालों को सबसे पहले स्वयं परेशान अशांत होना पडता है। और अहिंसा का भाव मन को शांत रखता है अतः तनाव मुक्त रहने के लिए अहिंसक विचारधारा बहुत आवश्यक है।

अपरिग्रह का सिद्धांत :

जो मनुष्य जितना कम परिग्रह रखता है उतना ही शांति/तनाव मुक्त रहता है, मनुष्य जिस भी पदार्थ में आसक्त रहता है उस पदार्थ का वियोग होने पर वह अत्यंत मानसिक दुखों को भोगता है जो तनाव का कारण बनता है अतः जितना कम परिग्रह तथा आसक्ति उतनी ही तनाव मुक्ति और शांति।

कर्म सिद्धांत :

जो जैसा करता है वैसा भरता है यह सामान्य सा कर्म सिद्धांत है जो संपूर्ण भारतीय जनमानस में समया

हुआ है। सुखी होना, दुखी होना यह अपने स्वयं के कर्मों का फल है उसी कर्म से उत्पन्न किया जाने वाला सुख दुख कर्मफल है। दूसरा मुझे सुखी या दुखी करता है यह विचार ही वह करता है जो तत्त्वज्ञान से शून्य है। प्रत्येक मनुष्य अपना अपना कर्म फल भोगता है, दूसरे का नहीं अतः मेरे जीवन में जो दुख या प्रतिकूलता है। उसका मूल कारण दूसरा नहीं है वह तो मात्र निमित्त है ऐसा चिंतन करने से मनुष्य व्यर्थ ही तनावग्रस्त नहीं होता और अशांति अवसाद से बचा रहता।

सर्वज्ञता का सिद्धांत :

जैन दर्शन सर्वज्ञता के सिद्धांत को मानता है। सर्वज्ञ पर विश्वास करने वाला कभी तनावग्रस्त हो ही नहीं सकता। कहा गया है कि सर्वज्ञ संपूर्ण द्रव्यों व उनकी पर्यायों से भरे हुए संपूर्ण जगत् को तीनों कालों में जानते हैं। तत्त्वज्ञानी सम्यक दृष्टि मनुष्य इस बात पर अटल श्रद्धा रखता है “जो होना है सुनिश्चित है केवल ज्ञानी ने गाया है।” जब सर्वज्ञ सब कुछ जानते थे, जानते हैं और आगे भी जानते रहेंगे अर्थात् वह प्रत्येक परिणामन जान चुके हैं तो हर घटना निश्चित है उसमें मेरा कुछ भी नहीं है ऐसा विचार कर लेता है तो वह प्रत्येक पल निश्चित रहता है तनावग्रस्त नहीं होता और ना अशांत रहता है वह तो यह विचार करता है,

“जो जो देखी वीतराग ने सो सो होसी वीरा रे।
अनहोनी सो कबहुं न होसी काहे होत अधीरा रे ॥”

अकर्तावाद का सिद्धांत :

जैन दर्शन अकर्तावादी दर्शन है। सारी दुनिया कर्तृत्व के नशे में चूर है। अकर्तावाद मनुष्य की पराश्रय बुद्धि में सुधार करता है। तथा दूसरा मेरा कुछ भला या बुरा कर सकता है यह मिथ्या मान्यता दूर हो जाती है। फल स्वरूप व्यर्थ का तनाव-अवसाद से मनुष्य दूर रहता है।

स्वाध्याय भी तनाव को घटाने का एक महत्वपूर्ण

साधन है स्वाध्याय करने से उनकी कषायों में शनैः शनैः तत्त्वज्ञान वस्तु स्वरूप के यथार्थ ज्ञान की प्राप्ति होने से कमी आने लगती है। वास्तविक वस्तु स्वरूप का ज्ञान होने से व्यक्ति किसी भी परिस्थिति में तनावग्रस्त नहीं होता तथा प्रतिकूलताओं में भी वह समाधान का मार्ग निकाल ही लेता है। कहा भी गया है कि स्वाध्यायः परम तपः तथा ज्ञान ही सर्व समाधान कारक है इस प्रकार स्वाध्याय से अर्जित ज्ञान तनाव मुक्ति के लिए उत्कृष्ट समाधान प्रस्तुत करता है तथा तनाव रहित जीवन की कला सिखाता है।

उपसंहार :

इन सभी समस्याओं के समाधान के लिए मनोवैज्ञानिकों तथा चिकित्सकों द्वारा उपाय किए जा रहे हैं। काफी हद तक उन्हें समाधान मिलते भी हैं किंतु ऐसी समस्या उत्पन्न ही न हो इसके लिए आवश्यक है कि हम अपने उन शाश्वत सिद्धांतों के अपनाने का प्रयास करें जिनसे प्राचीनकाल से ही जीवों ने शाश्वत सुख और शांति को प्राप्त किया है। जिनेंद्र देव / भगवान ने अपनी साधना के बल से कुछ ऐसे नवीन अनुसंधान किए हैं जिन्हें यदि स्वीकार कर लिया जाए तो मनुष्य कभी अशांत हो ही नहीं सकता। इस प्रकार जैन तत्त्वज्ञान का आज भी UP TO DATE है, वह OUT OF DATE नहीं हुआ है और वह सर्व समाधानकारक हैं।

जैन जागृति - जाहिरात व बातम्या २० तारखे पर्यंत पाठवा

जैन जागृति मासिक दर महा ५ तारखेला पुणे येथून प्रकाशित होत आहे. दर महा २५ तारखेला अंक छापण्या साठी जातो. तरी आमच्या सर्व ग्राहकांनी व जाहिरात-दारांनी २० तारखेपर्यंत बातम्या, जाहिराती आमच्या ऑफीसमध्ये पाठवाव्या. त्यानंतर आलेल्या बातम्या पुढील अंकात प्रसिध्द होतील. - संपादक